

УДК 342.951 : 351.85

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-4-187-192



**Роман
МИРОНЮК**[©]
доктор юридичних
наук, професор
(Дніпропетровський
державний
університет
внутрішніх справ)



**Микола
РЕПАН**[©]
викладач
(Дніпропетровський
державний
університет
внутрішніх справ)

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ТА БУЛІНГ: ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Досліджено проблеми відмежування булінгу від домашнього насильства, виокремлено низку схожих ознак цих діянь – фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства та відмінних ознак – місця вчинення, кола суб'єктів вчинення, способів вчинення. З'ясовано ефективність мір адміністративної відповідальності за вчинення даних діянь, запропоновано шляхи їх удосконалення.

Ключові слова: домашнє насильство, булінг, юридичний аналіз, ознаки спільності та відмінності, заходи адміністративної відповідальності.

Постановка проблеми. Створення мирного, незагрозливого середовища як умови встановлення демократичних цінностей є орієнтиром для розбудови держави. Проте часті випадки насильства, булінгу та високий рівень конфліктності серед однолітків, учасників освітнього процесу не дозволяють повною мірою досягти поставленої мети. За дослідженнями ЮНІСЕФ, з фактами шкільного булінгу в Україні мали справу 67 % дітей у віці 11 – 17 років протягом останніх трьох місяців. Також, 24 % дітей стали жертвами, а 48 % з них нікому не розповідали про ці випадки [1]. Дещо частіше за інших дітей піддаються цькуванню сором'язливі, зі зразковою поведінкою діти, а також діти, які через різні життєві обставини є замкнутими в собі або діти з бідних сімей. Також має місце цькування між дітьми, які перебувають у родинних відносинах (рідні брати і сестри, діти подружжя, колишнього подружжя, наречених або всиновлені). Причинами цькування дитини може бути зовнішність, вимова, поведінка, успіхи в навчанні, статки родини та інше.

З моменту прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо протидії булінгу» від 18 грудня 2018 року № 2657-VIII (далі – Закон про булінг) [2] та встановлення відповідальності за булінг – у правозастосовчій практиці повсякчас виникають проблеми відмежування булінгу від домашнього насильства, відповідальність за вчинення якого передбачена Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року (далі – Закон про домашнє насильство) [3], адже законодавче тлумачення цих двох понять вказує на ряд схожих ознак цих діянь – фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства та відмінних ознак – місця вчинення, кола суб'єктів вчинення, способів вчинення.

Мета. З урахуванням вищезазначеного актуальним дослідницьким завданням є з'ясування спільних та відмінних ознак булінгу та домашнього насильства з метою правильної кваліфікації цих діянь і встановлення ефективних мір відповідальності за їх вчинення.

Виклад основного матеріалу. Гарантії захисту прав дітей закріплені як на міжнародному, так і на державному рівні. Так, відповідно до ч. 1 ст. 16 Конвенції про права дитини жодна дитина не може бути об'єктом свавільного або незаконного втручання у здійс-

© Миронюк Р. В., 2020
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9620-5451>
mironyk1977@ukr.net

© Репан М. І., 2020
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9251-0961>
mironyk1977@ukr.net

нення її права на особисте та сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції або незаконного посягання на її честь і гідність [4]. Згідно з нормою ст. 52 Конституції України, діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза шлюбом. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом [5]. Національним законодавством також урегульовані питання встановлення відповідальності за порушення прав дітей у Сімейному, Кримінальному кодексах та Кодексі України про адміністративні правопорушення. Нещодавно Законом про булінг було встановлено адміністративну відповідальність за вчинення булінгу шляхом внесення до КУпАП ст. 173-4. «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу», під яким слід розуміти «діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого» [6]. Дещо раніше Законом про домашнє насильство було встановлено адміністративну відповідальність за вчинення домашнього насильства шляхом внесення до КУпАП ст. 173-2 «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування», під яким слід розуміти «діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь» [6].

Порівняльний аналіз нормативного визначення цих діянь та наслідків їх настання, як було зазначено вище, дає можливість визначення схожих та відмінних ознак цих діянь, що викликає проблеми їх розмежування, а відповідно кваліфікації цих діянь та встановлення ефективних заходів адміністративної відповідальності за їх вчинення. Науковий аналіз спільних та відмінних ознак цих діянь наведено нижче.

Спільність протиправних діянь. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», *домашнім насильством* визнаються діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї. Відповідно до Закону про булінг, *булінгом* визнаються діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві. Тлумачення цих діянь наведено в ст. 1 Закону про домашнє насильство, відповідно до якого проявом психологічного насильства є словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи. Проявом сексуального насильства є будь-які дії сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності. Проявом фізичного насильства є ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Не вдаючись у детальний поглиблений аналіз цих діянь, все ж таки слід зазначити необхідність відмежування фізичного та сексуального насильства чи булінгу як адміністративно караних, так і кримінально караних діянь. Очевидним є те, що кримінальна відповідальність за домашнє насильство буде наступати у випадку вчинення умисного систематичного вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що *призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або по-*

гіршення якості життя потерпілої особи. Основними законодавчо визначеними ознаками криміналізації цього діяння є системність та ступінь негативних наслідків, з якими погоджуються більшість кримінологів, відмінність їх позиції зводиться до різного тлумачення лише додаткових ознак [7, с.6-14; 8, с.288; 9, с.148-154].

Спільність суб'єктів вчинення. Суб'єктами домашнього насильства є близькі родичі та за умови спільного проживання – інші родичі, інші особи, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, які визначені в Законі про домашнє насильство.

Суб'єктами булінгу (цькування) є учасники освітнього процесу, які поділяються на учасників, які вчиняють булінг, і на тих, відносно яких він вчиняється (потерпілі особи). Обов'язковою ознакою булінгу є потерпіла сторона, якою може бути виключно малолітня чи неповнолітня особа. Суб'єктами, які вчиняють булінг, є всі учасники освітнього процесу. Таким чином постає ряд питань: хто є учасником освітнього процесу? Чи є учасниками освітнього процесу батьки, опікуни, піклувальники та інші особи, які проживають з малолітньою чи неповнолітньою особою та беруть участь у її вихованні та навчанні? Чи будуть їх дії, пов'язані з психологічним та фізичним насильством, кваліфікуватись як домашнє насильство чи як булінг?

Ці питання марно постають, оскільки часткове переведення учнів загальноосвітніх закладів на дистанційну форму навчання в період введення карантинних заходів, викликаних, наприклад, сьогодні поширенням вірусу SARS-CoV-2, зумовлює те, що значну частину освітнього (навчального) процесу діти проводять дома і на батьків або осіб, що їх замінюють, лягає велике психологічне навантаження, пов'язане з необхідністю самостійного навчання дітей, що, як показує правозастосовча практика, останнім часом часто призводить до психічного зриву батьків та вчинення відносно дітей психологічного, а іноді незначного фізичного насильства, викликаного примушуванням до отримання знань, які іноді батьки, у зв'язку із суспільним прогресом та підвищенням рівня оволодіння новими знаннями, не в змозі дати дитині.

У ст. 1 Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII наведено досить широке визначення освітнього процесу як системи науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей [10]. У ст. 9 цього Закону визначено, що «однією із форм здобуття освіти є сімейна (домашня) форма здобуття освіти як спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або неформальної освіти; відповідальність за здобуття освіти дітьми на рівні не нижче стандартів освіти несуть батьки». Аналіз цих норм дає можливість стверджувати, що батьки та особи, що їх замінюють, теж є учасниками освітнього процесу і їх психологічне та фізичне насильство над дітьми теж є правопорушенням.

Відмінність за місцем вчинення діяння. У випадку, коли батьки або особи, що їх замінюють, здійснюють психологічне або мінімально допустиме насильство над дітьми в межах сім'ї (домашнього побуту) за межами навчального закладу, це діяння слід кваліфікувати як домашнє насильство. У випадку, коли таке насильство над своєю дитиною чи над іншою дитиною здійснюється в межах навчального (освітнього) закладу, це діяння буде кваліфікуватись як булінг, аналогічно таке діяння слід кваліфікувати як булінг, коли воно буде вчинятись поза межами освітнього закладу (школи) під час перебування дитини в спортивній, музичній, образотворчій секції чи школі незалежно від форми її власності, наприклад, у випадку булінгу тренера відносно дитини, якій не вдається виконувати програму навчання (тренування). Таким чином, однією із юридичних ознак діянь, які кваліфікуються як домашнє насильство чи булінг є місце його вчинення: при домашньому насильстві – місце проживання дитини та інші місця її постійного, тимчасового чи разового перебування; при булінгу – освітній заклад та прирівняні до нього інші заклади освіти, в яких основним контингентом є малолітні та неповнолітні особи.

Відмінність за способами вчинення діяння. Домашнє насильство здійснюється у спосіб застосування фізичного, психологічного чи економічного насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право тощо, внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого. Відмінною (додатковою) ознакою булінгу є вчинення психологічного насильства, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій (соціальних мереж, телефонних дзвінків, надсилання SMS-повідомлень), що на сьогодні з розвитком інформаційних технологій і комунікаційного спілкування є досить пошире-

ним явищем, особливо коли відбувається систематичне, а іноді і масове цькування дитини, наприклад, на соціальній сторінці навчальної групи, коли така інформація відома всім її учасникам, що принижує людську гідність цієї дитини, призводить до нервових її зривів, поганого харчування, поганого фізичного відчуття, а гірше, коли провокує формування в дитини суїцидальної поведінки, що переростає в кримінально каране діяння – доведення особи до самогубства (ст. 120 ККУ).

Відмінність заходів відповідальності. Домашнє насильство вважається як правопорушенням, так і злочином, і для його запобігання та припинення законодавець передбачив спеціальні заходи.

Так, за скоєння домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування (ст.173-2 КУпАП) передбачена адміністративна відповідальність у вигляді штрафу від десяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Як було зазначено вище, відповідно до ст. 126-1 КК України за вчинення кримінального порушення домашнього насильства, тобто умисного систематичного вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, встановлена відповідальність у вигляді громадських робіт на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арешт на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до п'яти років, або позбавлення волі на строк до двох років [11]. Законом встановлено, що до кривдника (особи, що вчинила домашнє насильство у будь-якій формі) суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, можуть бути встановлені спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, до яких віднесено: терміновий заборонний припис стосовно кривдника (вноситься уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України); обмежувальний припис стосовно кривдника (вноситься судом); взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи (здійснюється уповноваженими підрозділами органу Національної поліції України); направлення кривдника на проходження програми для кривдників (приймається рішенням судом).

За вчинення булінгу ст. 173-4 КУпАП передбачена відповідальність у вигляді штрафу або громадських робіт, або виправних робіт.

Щодо ефективності даних заходів відповідальності зазначимо наступне: вони є досить ефективними, коли булером є доросла особа, яка потенційно спроможна сплатити штраф чи може бути залучена до громадських робіт. Однак інша проблема, коли булером є неповнолітня особа, яка не досягла віку настання адміністративної відповідальності, тоді у відповідності до ч. 3 та 4 ст. 173-4 КУпАП за вчинення булінгу малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, у тому числі вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, або громадські роботи. Таким чином, за вчинення протиправного діяння сама малолітня особа та особа віком 14 – 16 років (досить свідомого віку) ніякої відповідальності не несе, що є очевидним недоопрацюванням нормотворців. Для виправлення цієї ситуації, на нашу думку, нормативно необхідно урегулювати, скоріше не як вид покарання, а як вид соціального впливу на неповнолітнього булера – зобов'язання публічно та особисто вибачитись перед потерпілим та прийняття такого вибачення потерпілим, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, якщо булінг здійснювався їх засобом, що матиме більш моральний та психологічний ефект, та зумовить досягнення основної мети адміністративного, як і будь-якого іншого покарання – вжиття ефективних мір впливу, які зумовлять виключення або мінімізацію протиправної поведінки особи в майбутньому.

Таким чином, здійснивши порівняльну характеристику юридичних ознак домашнього насильства та булінгу, визначимо їх ознаки, за наявності яких відбувається ідентифікація даних протиправних діянь, що має значення для їх кваліфікації на практиці з метою виокремлення та застосування найбільш ефективних мір юридичної відповідальності за їх вчинення.

Необхідно розрізняти такі обов'язкові ознаки домашнього насильства, як: наси-

льство завжди здійснюється з попереднім наміром, тобто умисно; діяння кривдника повинно бути протиправним, тобто суперечити законодавству України; дії унеможливають ефективний самозахист; дії порушують права і свободи особи; насильницькі дії спричиняють шкоду (фізичну, морально-психологічну, матеріальну) іншій особі; постраждалими від домашнього насильства можуть бути як члени сім'ї, так і інші особи, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання; систематичність (повторюваність) діяння (для кримінального провадження).

Ознаками булінгу є: систематичність (повторюваність) діяння; наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); насильство завжди здійснюється з попереднім наміром, тобто умисно; дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння шкоди; дії кривдника порушують права і свободи особи.

Підсумовуючи, можна визнати, що домашнє насильство та булінг мають спільні риси: влада та контроль над жертвою; намір нашкодити, тобто кривдник навмисно завдає емоційного або фізичного болю потерпілому; погроза подальшої агресії, тобто кривдник і жертва розуміють, що це не перший і не останній випадок знущання.

Наслідки домашнього насильства та булінгу для потерпілих також схожі – це хронічні проблеми зі здоров'ям, фізична інвалідизація, психічні порушення (такі, як ПТСР, депресія, наркоманія, тривожні розлади та інші). Діти, які зазнають насильства вдома і цькування в освітньому процесі, з раннього віку виявляють психологічні проблеми, такі, як надчутливість до загроз, неконтрольована агресія, що призводять до вторинної травматизації.

Висновки. Слід зазначити, що законодавством України за скоєння домашнього насильства передбачено значно більше заходів впливу на кривдника – як превентивних, так і примусових, чим за скоєння булінгу. Тому, при виявленні фактів цькування між дітьми, учасниками освітнього процесу, які перебувають у родинних відносинах (рідні брати і сестри, діти подружжя, колишнього подружжя, наречених або всиновлені), потрібно застосовувати законодавство у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Цей висновок ґрунтується на можливості застосувати до осіб, які проявляють ознаки цькування своїх рідних, як превентивний захід – терміновий заборонний припис і заборону в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою. Також це дає можливість батькам або іншим законним представникам дитини, а також органу опіки та піклування звернутися до суду з метою винесення обмежувального припису стосовно кривдника. Систематичне скоєння домашнього насильства є підставою для притягнення кривдника до кримінальної відповідальності, а при скоєнні булінгу – до адміністративної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Закон про булінг: відповідальність за цькування у школі. URL : <https://ldn.org.ua/consultations/zakon-pro-bulinh-vidpovidalnist-za-tykuvannya-u-shkoli>.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 18 грудня 2018 року № 2657-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 5. Ст.33.
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року. *Відомості Верховної Ради України*/ 2018, № 5, ст.35.
4. Конвенція про права дитини (20 листопада 1989 року) (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року. Ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021/card.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.
7. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство: актуальні питання теорії та практики. *Форум права*. 2019, №55(2). С. 6–14.
8. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) ; за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваїте, 2019. 288 с.
9. Запорожець А. А. Криміналізація домашнього насильства – новела кримінального законодавства України. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 1. С. 148–154.
10. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017, № 38-39, ст. 380.
11. Кримінальний кодекс України від 4 квітня 2001 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131.

Надійшла до редакції 09.12.2020

References

1. Zakon pro bulinh: vidpovidal'nist' za ts'kuvannya u shkoli [Law on Bullying: Responsibility for Bullying at School]. URL : <https://ldn.org.ua/consultations/zakon-pro-bulinh-vidpovidalnist-zatskuvannya-u-shkoli>. [in Ukr.]
2. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo protydyi bulinhu (ts'kuvannya) [On amendments to some legislative acts of Ukraine on combating bullying]: Zakon Ukrainy vid 18 hrudnya 2018 roku № 2657-VIII. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. 2019. № 5. St.33. [in Ukr.]
3. Pro zapobihannya ta protydyu domashn'omu nasyt'stvu [On Prevention and Combatting Domestic Violence] : Zakon Ukrainy vid 7 hrudnya 2017 roku. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. 2018, № 5, st.35. [in Ukr.]
4. Konventsiya pro prava dytyny [Convention on the Child's Rights] (20 lystopada 1989 roku) (redaktsiya zi zminamy, skhvalenymy rezolyutsiyeyu 50/155 Heneral'noyi Asambleyi OON vid 21 hrudnya 1995 roku. Ratyfikovano Postanovoyu VR № 789-XII vid 27.02.91. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021/card. [in Ukr.]
5. Konstytutsiya Ukrainy [The Constitution of Ukraine] vid 28 chervnya 1996 roku (zi zminamy i dopov.). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. 1996. № 30. St. 141. [in Ukr.]
6. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennya [Code of Ukraine on Administrative Offenses] : Zakon Ukrainy vid 07.12.1984 № 8073-X. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy* RSR. 1984. Dodatok do № 51. St.1122. [in Ukr.]
7. Voznyuk, A. A. (2019). Kryminal'na vidpovidal'nist' za domashnye nasyt'stvo: aktual'ni pytannya teorii ta praktyky [Criminal liability for domestic violence: current issues of theory and practice]. *Forum Prava*, № 55(2). S. 6–14. [in Ukr.]
8. Dudorov, O. O., Khavronyuk, M. I. (2019) Vidpovidal'nist' za domashnye nasyt'stvo i nasyt'stvo za oznakoyu stati (naukovo-praktychnyy komentar novel Kryminal'noho kodeksu Ukrainy) [Responsibility for domestic violence and gender-based violence (scientific and practical commentary on novelties of the Criminal Code of Ukraine)] ; za red. M. I. Khavronyuka. Kyiv : Vaite. 288 s. [in Ukr.]
9. Zaporozhets', A. A. (2018) Kryminalizatsiya domashn'oho nasyt'stva – novela kryminal'noho zakonodavstva Ukrainy [Criminalization of domestic violence - a novelty of the criminal legislation of Ukraine]. *Visnyk kryminal'noho sudochynstva*. № 1. S. 148–154. [in Ukr.]
10. Pro osvitu [On education]: Zakon Ukrainy vid 5 veresnya 2017 roku № 2145-VIII. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. 2017, № 38-39, st. 380. [in Ukr.]
11. Kryminal'nyy kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine] vid 4 kvitnya 2001 roku (zi zminamy i dopov.). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. 2001. № 25. St. 131. [in Ukr.]

SUMMARY

Roman V. Myronyuk, Mykola I. Repan. Domestic violence and bullying: features of qualification and efficiency of liability. The article examines the problems of distinguishing bullying from domestic violence, highlights a number of similar features of these acts - physical, sexual, psychological or economic violence and the distinctive features - the place of commission, the range of subjects, methods of commission.

A comparative description of the legal features of domestic violence and bullying, identified their features, in the presence of which the identification of these illegal acts, which is important for their qualification in practice in order to identify and apply the most effective measures of legal responsibility for their commission. Such obligatory signs of domestic violence as: violence is always carried out with the previous intention, ie intentionally are allocated; the act of the offender must be illegal, ie contrary to the laws of Ukraine; actions prevent effective self-defense; actions violate the rights and freedoms of the individual; violent actions cause harm (physical, moral, psychological, material) to another person; Victims of domestic violence can be both family members and other persons who are related by common life, have mutual rights and responsibilities, provided they live together; systematic (repeatability) of the act (for criminal proceedings). Distinctive signs of bullying are found out: systematicity (repeatability) of action; presence of the parties - the offender (buller), the victim (victim of bullying), observers (if any); violence is always carried out with intent, ie intentionally; actions or omissions of the offender, the consequence of which is harm; the actions of the offender violate the rights and freedoms of the individual. The common features of domestic violence and bullying are identified: power and control over the victim; intent to harm, ie the offender intentionally inflicts emotional or physical pain on the victim; the threat of further aggression, ie the offender and the victim understand that this is not the first and not the last case of bullying. The common features of domestic violence and bullying are identified: power and control over the victim; intent to harm, ie the offender intentionally inflicts emotional or physical pain on the victim; the threat of further aggression, ie the offender and the victim understand that this is not the first and not the last case of bullying.

The effectiveness of measures of administrative responsibility for committing these acts is clarified, ways to improve them are suggested.

Keywords: domestic violence, bullying, legal analysis, signs of commonality and differences, measures of administrative responsibility.